

Op zondag samen God ontmoeten

Kwalitatief onderzoek 'Jongeren en de eredienst'

De eredienst wordt vaak gezien als het kloppende hart van de gemeente. De vraag is of ook kinderen en jongeren dat zo ervaren. Er zijn signalen dat dat niet zo is. De kloof tussen wat er in de eredienst gebeurt en wat jongeren in hun omgeving tegenkomen, lijkt groter te worden. Dat is niet maar een suggestie van 'kritische gemeenteleden', juist ook predikanten en kerkenraden geven aan hier in toenemende mate verlegen mee te zijn.

Om hier meer zicht op te krijgen, heeft de HGJB een kwalitatief onderzoek gedaan onder predikanten en jongeren in vier gemeenten uit het achterland van de HGJB. Er is geprobeerd om tot een representatieve verdeling te komen: de gemeenten variëren qua ligging en qua grootte. Verder gaat het om twee dorpsgemeenten en twee stadsgemeenten.

Gezegd moet worden dat de jongeren die gesproken zijn, doorgaans trouw naar de kerk gaan. Omdat ze niet representatief zijn voor de gemiddelde jongeren in de kerk, geven de resultaten van het onderzoek waarschijnlijk een geflatteerd beeld. Anderzijds geeft het sommige resultaten juist daarom extra gewicht. Je kunt niet zeggen dat de jongeren bij voorbaat een kritische rol hebben aangenomen.

De jongeren en de predikanten zijn afzonderlijk van elkaar geïnterviewd. Daarnaast hebben beide groepen een aantal vragen beantwoord in een enquête. De belangrijkste onderwerpen brengen we hieronder voor het voetlicht, met bij elk onderdeel een paar denksuggesties. Die suggesties zijn niet bedoeld als een afvinklijstje dat elke gemeente zou moeten nalopen. In een bezinning kan besproken worden welke van deze suggesties navolging verdienen.

In totaal gaat het om vijf predikanten en 23 jongeren in de leeftijd van 15 tot 22 jaar.

Eredienst als geheel

Predikanten denken (gemiddeld) dat de jongeren (gemiddeld) de kerkdienst waarderen met een 6,8. Dat komt aardig overeen met de werkelijkheid (6,7). De mate waarin jongeren de kerkdienst waarderen 'als iets van en voor jou' scoort lager, namelijk 6,4. Gegeven het feit dat het gaat om de meer gemotiveerde jongeren, is dat dus niet hoog.

Relevant om hierbij op te merken, is dat de jongeren die we gesproken hebben, geen wensenlijstje hebben voor veranderingen van de eredienst. Ze snappen heel goed dat de eredienst niet alleen voor hen is. Ze hebben er begrip voor dat andere gemeenteleden andere wensen hebben.

Bij de vraag welke mensen/zaken een rol spelen om naar de kerk te gaan, scoren jongeren het hoogst op 'ouders' en 'God ontmoeten', direct gevolgd door 'ervaren dat je deel uitmaakt van een gemeenschap' en 'een (goede) gewoonte'. Opvallend is dat de factor 'vrienden' hier veel lager scoort, in tegenstelling tot wat de predikanten veronderstellen. De hoge score voor 'ouders' illustreert waarschijnlijk dat zij een belangrijke rol spelen bij de gewoontevorming. 'De betrokkenheid van jongeren hangt samen met de betrokkenheid van ouders', vertelt een predikant.

Veel jongeren geven aan dat ze geloven dat God daadwerkelijk aanwezig is in de dienst.

Denksuggesties

Jongeren die (nog) naar de kerk gaan, zijn minder kritisch dan wel eens wordt gedacht. Dat is evenwel geen reden om gerustgesteld achterover te leunen. Het is eerder een reden om het gesprek met hen aan te gaan. Kerkenraden hoeven niet bang te zijn voor dit gesprek.

Dat gemotiveerde jongeren slechts een 6,4 geven aan de stelling dat de kerkdienst 'iets van en voor hen' is, moet te denken geven. De kans is groot dat die waardering bij veel van hun leeftijdgenoten richting een onvoldoende gaat.

De preek

De preek krijgt van jongeren gemiddeld een 7. Predikanten denken dat jongeren hun preken hoger waarderen: een 7,4.

Jongeren waarderen een bijbelse en inhoudsvolle preek. Ze vinden het goed dat je iets kunt leren van een preek, al denken ze dat het leerelement meer tot z'n recht komt in het jeugdwerk en de catechese. Ze klagen erover dat de preek soms té cognitief wordt ingestoken. Belangrijker vinden ze dat de preek ingaat op vragen die in het gewone leven spelen. Wat dat betreft, valt er nog wel wat te winnen: voorbeelden die gebruikt worden, staan soms ver van hun leefwereld vandaan, zeggen ze.

In de gesprekken met jongeren komt naar voren dat ze het waarderen als de predikant bewust interactie zoekt, bijvoorbeeld door een introductie in de vorm van een goed voorbeeld, of door het inlassen van een stiltemoment waarbij de hoorders kunnen nadenken over een concrete vraag. Dit komt terug in de gesprekken met de predikanten: een aantal van hen zegt hier goede ervaringen mee te hebben.

Veel jongeren vinden dat de preek 'best een beetje korter' mag. Ze zien niet in waarom die per se 40 minuten moet duren.

Denksuggesties

Meer 'dialogisch preken' kan helpen om de aandacht van jongeren vast te houden. Praktisch kan dit ingevuld worden door het geven van een luistervraag, een opdrachtavel, een stiltemoment tijdens de dienst, etc. Hier zou meer toerusting in gezocht kunnen worden.

Gemeentezang

Van alle onderdelen van de liturgie waarderen de jongeren de gemeentezang het laagst: de liederen krijgen een 6,3 en de muzikale begeleiding scoort een 6,5. De predikanten schatten in dat deze elementen bij jongeren respectievelijk een 7,5 en een 7 scoren.

In de gesprekken geven de jongeren aan dat ze het zingen heel belangrijk vinden, omdat 'er gevoel bij komt' en omdat 'je het met elkaar doet'. Maar erg enthousiast zijn ze er dus niet over. De liederen vinden ze vaak niet aansprekend en doorgaans houden ze niet van orgelmuziek.

Meermalen komt terug dat de psalmen door jongeren als 'onbegrijpelijk' worden ervaren. 'Bij liederen van Sela en Opwekking weten we tenminste wat we zingen', zegt één van de jongeren.

Begeleiding door een muziekgroep van jongeren maakt zichtbaar dat jongeren actief participeren in de dienst.

Denksuggesties

Er zijn jongeren die helemaal tevreden zijn met de zangcultuur van hun gemeente. Blijft staan dat dit (gemiddeld) het door jongeren minst gewaarde onderdeel van de liturgie is. Het is raadzaam om hierover het gesprek met hen aan te gaan. Misschien kan daardoor meer begrip voor de huidige zangcultuur gecreëerd worden. Tegelijkertijd mag de vraag gesteld worden wat er principieel op tegen is om (een beperkt aantal) andere liederen te zingen.

Sowieso kan onderzocht worden of de psalmen ook niet begeleid kunnen worden met andere instrumenten, liefst door jongeren.

Overige onderdelen van de liturgie

Het grootste verschil tussen de inschatting van de predikanten en die van de jongeren zelf, betreffen de collecte, de mededelingen, het votum/de zegen. Predikanten denken dat jongeren hieraan respectievelijk een 4, een 5 en een 5,8 geven. In werkelijkheid waarderen jongeren deze elementen veel hoger: aan de collecte geven ze een 7, aan de mededelingen ook een 7 en aan votum en zegen maar liefst een 7,6. Daarmee zijn het votum en de zegen de hoogst gewaardeerde onderdelen van de eredienst! Over de mededelingen wordt alleen gezegd dat ze niet te lang moeten duren.

Vanwaar deze hoge waardering van jongeren? In de gesprekken blijkt dat de collecte en de mededelingen voor hen onderdeel zijn van het 'samen gemeente zijn' (zie hieronder). De waardering van het votum en de zegen zal ermee samenhangen dat de ontmoeting met God voor hen een belangrijke reden is om naar de kerk te gaan.

De gebeden zijn in de gesprekken niet (actief) besproken. Predikanten denken dat jongeren dit onderdeel waarderen met een 7 en dat klopt precies.

Denksuggesties

Jongeren zijn grosso modo positief over de gebeden, de collecte, de mededelingen, het votum en de zegen. Het lijkt niet nodig om hier extra aandacht aan te besteden. Het is voor predikanten wel goed om te weten hoe jongeren hierover denken. Misschien geeft het inspiratie om af en toe expliciet de jongeren aan te spreken.

De predikant

Het valt op dat de predikanten een hoge taakopvatting hebben als het gaat om de eredienst. Ze worstelen ermee om de boodschap van de Bijbel door te vertalen in een preek waar iedereen wat aan heeft. Ze vinden het een grote uitdaging om helder en in duidelijke taal te preken. Eén van de predikanten zegt het als een gemis te ervaren dat hij in de predikantenopleiding niets heeft meegekregen over hoe je jongeren bij de kerkdienst betreft.

Het is interessant om dit te leggen naast de perceptie van jongeren. Om te beginnen valt dan op dat jongeren de rol van de predikant weliswaar belangrijk vinden, maar dat hij voor hen geen reden is om wel of niet naar de kerk te gaan (predikanten denken zelf van wel). Opnieuw scoren 'gewoonte' en 'ontmoeting met God' dan veel hoger.

Jongeren vinden het wél belangrijk dat een predikant 'echt' is; dat te merken is dat de boodschap van de Bijbel voor hem zelf betekenis heeft.

Sowieso is echtheid voor jongeren erg belangrijk. Getuigenissen worden door hen daarom erg gewaardeerd. Predikanten onderkennen dat, maar hebben er ook aarzelingen bij. Voorkomen moet worden dat het subjectieve element (de ervaring) het objectieve (het Woord van God) overvleugelt.

Denksuggesties

Misschien schatten predikanten hun rol zwaarder in dan nodig is, in ieder geval wat de jongeren betreft. Jongeren verwachten niet dat een predikant alles perfect doet. Als hij maar 'echt' is en laat zien dat de boodschap door hemzelf is heengegaan.

Ook de relatie met de predikant buiten de dienst om, vinden jongeren belangrijk. Naar mate ze de predikant beter persoonlijk leren kennen, luisteren ze meer betrokken naar zijn preek.

De vraag mag gesteld worden of er af en toe niet een getuigenis van een gemeentelid in de dienst kan worden opgenomen. Het is een bijbelse zaak en met de nodige begeleiding kan dit mooie dingen opleveren.

De gemeente

Zoals hierboven al gezegd, is 'ervaren dat je deel uitmaakt van een gemeenschap' voor jongeren een belangrijke reden om naar de kerk te gaan (predikanten denken overigens dat jongeren dit minder belangrijk vinden). Tegelijkertijd waarderen de jongeren hun band met de gemeente met een magere 6,2. Dat is veel lager dan de predikanten veronderstellen. Die denken dat de jongeren er een 7,6 aan geven!

Jongeren geven aan dat het gevoel deel uit te maken van een gemeenschap groter is als ze zelf actief een rol spelen tijdens de dienst, bijvoorbeeld door een Schriftlezing of in een muziekgroep. Sommige (niet alle) jongeren vinden dat een jeugddienst voor hen ook meerwaarde heeft. Een goede frequentie voor zo'n dienst is 'tussen de twee en vier keer per jaar'.

Sommige jongeren waarderen het als er na de dienst een ontmoeting wordt georganiseerd waarin jong en oud in gesprek gaan naar aanleiding van de preek. Sowieso worden intergenerationele ontmoetingen door hen op prijs gesteld. Ze vinden het waardevol om van ouderen te horen hoe zij het geloof beleven.

Denksuggesties

De jongeren een eenvoudige taak geven tijdens de dienst, vergroot hun betrokkenheid. Denk bijvoorbeeld aan de Schriftlezing, de collecte, een woord van welkom, een muziekgroep, kort verslag van een jeugdwerkactiviteit. Ook een dienst mee voorbereiden wordt door veel jongeren gewaardeerd. Voor een aantal van hen is dat hetzelfde als 'een jeugddienst houden'.

In sommige gemeenten zou meer geïnvesteerd kunnen worden in 'koffie drinken na de kerk'. Ook preekbesprekingen zijn gewaardeerde middelen om de betrokkenheid te vergroten.